

KRIJGSGEVANGENEN

nadien werd het afgewerkt en werden nog twee kleine vliegvelden aangelegd. Toen al dit werk was verricht, waren op Flores van diegenen die in leven waren gebleven, nog slechts ca. negenhonderd tot arbeid in staat; zij werden in juni, augustus en september '44 naar Batavia gevoerd, vanwaar velen hunner spoedig doorgezonden werden hetzij naar Padang (met de '*Joenio Maroe*'), hetzij naar Singapore. Eerder al, nl. in januari en mei '44 waren de zieken en zwakken in twee transporten naar Java gebracht – de ergste patiënten mochten in Batavia in een ziekenhuis worden opgenomen.

Op 19 september '44 waren uit het Flores-transport tweehonderdzes-tien krijgsgevangenen overleden (een op de tien) – hoevelen na die datum nog zijn bezweken, is niet bekend.

*

Van de drie transporten naar de Molukken bestond één (dat naar Liang op Ambon) uitsluitend uit Britten: ruim duizend, één (dat naar Amahai op Ceram) bijna uitsluitend uit Nederlanders en Indische Nederlanders: eveneens ruim duizend (plus vijf Britten), en droeg het derde (dat naar Haroekoe) een gemengd karakter: ruim zeventienhonderd Britten en driehonderdvijf-en-veertig Nederlanders en Indische Nederlanders.

Al deze krijgsgevangenen gingen op 18 april '43 in Soerabaja aan boord van vier Japanse schepen die om te beginnen vier dagen bleven liggen: een beproeving op zichzelf. Op de 22ste voeren zij weg. De krijgsgevangenen, in de als steeds smerige ruimen opeengepakt, kregen weinig te eten en de dysenterie die zich al in de kampen te Soerabaja had voorgedaan, nam tijdens het zeetransport een virulente vorm aan. Na een week varen werd Ambon aangedaan. De voor Liang bestemde groep ging daarheen op mars, de twee andere groepen moesten de vier schepen lossen, voorzover zij lading voor Ambon aan boord hadden. Nauwelijks was dit werk voltooid, of de voor Amahai en Haroekoe bestemde krijgsgevangenen werden weer aan boord gebracht van drie van de vier schepen die de volgende ochtend Ceram bereikten; ook hier moesten tal van goederen aan de wal gebracht worden. Zij moesten eerst uit het ruim in prauwen worden geplaatst en dan aan de wal over een afstand van ca. 800 meter naar een opslagplaats gedragen. Geen rust werd gegund voordat dit werk voltooid was; het nam zes-en-dertig uur in beslag. 'Langs de gehele . . . transportweg', aldus een der officieren,